

УДК 614.849

РОЗРОБЛЕННЯ ПОРЯДКУ ОЦІНЮВАННЯ ДІЙ ПІДРОЗДІЛІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА НЕБЕЗПЕЧНІ ПОДІЇ

О.П.Борис, канд. техн. наук, В.В.Ніжник*, канд. техн. наук, ст. наук. співр., О.П.Жихарев, О.М.Крикун

Український науково-дослідний інститут цивільного захисту, Україна

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ

Надійшла до редакції: 19.10.2017
Пройшла рецензування: 14.12.2017

КЛЮЧОВІ СЛОВА:

оцінювання дій, аналіз дій, дії підрозділів, пожежно-рятувальний підрозділ, надзвичайна ситуація, небезпечна подія, пожежа

АНОТАЦІЯ

Доведено недосконалість існуючої системи вивчення та аналізу пожеж і НС. Запропоновано нові підходи та порядок Оцінювання дій підрозділів ОРС ЦЗ під час реагування на НП. Визначено його структуру та критерії, за якими встановлюється необхідність проведення такої оцінки.

Згідно зі статистичними даними за останні 10 років в Україні щороку під час реагування на небезпечні події (далі – НП) та ліквідації надзвичайних ситуацій (далі – НС) в середньому гине 2 та отримують травми 25 співробітників Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (далі – ОРС ЦЗ). Найчастіше це відбувається внаслідок помилкових дій керівників підрозділів ОРС ЦЗ під час гасіння пожеж і ліквідації НС [1], або порушень умов безпеки праці при проведенні особливо небезпечних робіт [2]. Помилкові дії керівників робіт, такі як: несвоєчасне нарощування сил і засобів; отримання невірогідної інформації під час розвідки; невірний вибір вирішального напрямку введення сил і засобів; невикористання газодимозахисної служби; неправильне використання техніки і засобів тощо впливають на ефективність ліквідації НП і призводять до інших негативних наслідків.

У країнах-членах ЄС на міждержавному рівні Рішенням Європейського Парламенту і Ради «Про механізм цивільного захисту ЄС» [3] та Директиви 2012/18/ЄС (Севезо III) [4], запроваджена обов'язковість проведення належних дій з узагальнення інформації для повного аналізу технічних, організаційних та управлінських дій після ліквідації НС з метою визначення рекомендацій щодо профілактичних заходів та удосконалення системи реагування на НС. На державному рівні кожна країна ЄС самостійно визначає порядок проведення оцінки дій підрозділів під час реагування на НП та ліквідацію НС, при цьому, головним аспектом такої роботи є недопущення у подальшому помилок при виконанні завдань за призначенням [5].

В Україні вивчення та аналіз дій пожежно-рятувальних підрозділів обмежується випадками реагування на пожежі [6], а дослідження НС відбувається відповідно до іншого розпорядчого документу [7]. Відсутність єдиних критеріїв та порядку оцінювання дій аварійно-рятувальних формувань ОРС ЦЗ на НП ускладнює роботу керівної ланки підрозділів та нівелює можливість ґрунтовного аналізу оперативної роботи. Існуюча система аналізу реагування на НП за класифікацією небезпечної події має певну недосконалість [8], зокрема:

– невідповідність існуючої системи аналізу дій новим завданням та функціям, що покладені на ДСНС України, зокрема щодо реагування на НП, пов'язані з аваріями на виробництві, порушенням безпеки життєдіяльності населення, тощо;

– відсутність обґрунтованих критеріїв з оцінки дій несе додаткові навантаження на посадових осіб підрозділів ОРС ЦЗ, а саме: дублювання звітних документів за однією НП – пожежа та НС, при цьому, згідно [9, 10] 75 % від усіх НС техногенного характеру припадає на пожежі;

– проведення аналізу дій керівника робіт з ліквідації НС або керівника гасіння пожежі, який безпосередньо приймав участь у ліквідації НП, може носити упереджений та необ'єктивний характер, оскільки такі особи є зацікавленими у кінцевому результаті аналізу, особливо якщо під час виконання оперативних дій мало місце неналежне виконання обов'язків або допущені помилки призвели до негативних наслідків;

– обмеженість доступу широкого кола підрозділів ОРС ЦЗ до матеріалів аналізу дій

*E-mail: nignyk@ukr.net

інших підрозділів у зв'язку з обмеженістю такого розгляду на рівні особового складу, що здійснював ліквідацію НП або НС;

– аналіз дій здійснюється по факту помилкових дій або порушень умов безпеки праці без вивчення обставин, умов та подій, що сприяли їх вчиненню.

Зазначені невідповідності у методологічному забезпечення аналізу дій сприяють:

– зниженню рівня організації та проведення оперативних дій щодо реагування на НП;

– недосконалості системи службової підготовки особового складу;

– відсутності відповідальності посадових осіб ОРС ЦЗ за припущені помилки;

– приховуванню причин негативних наслідків НП;

– неможливості підвищення кваліфікації особового складу за рахунок вивчення й поширення отриманого практичного досвіду ліквідації НП;

– приховуванню некомпетентності керівників робіт, обмеженню доступу до інформації про негативні наслідки НП;

– формальності у складанні звітних документів.

Зазначене обумовлює актуальність роботи, метою якої є підвищення якості організації оперативних дій підрозділів ОРС ЦЗ щодо реагування на НП та оперативно-тактичної підготовки особового складу підрозділів, шляхом розроблення методичного документу, а саме Рекомендацій про порядок оцінювання дій

аварійно-рятувальних формувань ОРС ЦЗ під час реагування на небезпечні події (далі – Рекомендації).

Результати аналізу досвіду інших країн [11] показали, що основними етапами оцінювання дій аварійно-рятувальних формувань ОРС ЦЗ під час реагування на небезпечні події (далі – оцінювання дій) є збір та узагальнення інформації про НП, встановлення наслідків та визначення причин виникнення НП, оцінка оперативної роботи підрозділів реагування та координації дій системи реагування, розробка висновків та пропозицій, поширення отриманого досвіду серед особового складу інших підрозділів. Критеріями для проведення оцінювання дій визначаються: загибель і травмування людей, у тому числі серед особового складу пожежно-рятувальних підрозділів ОРС ЦЗ, пошкодження пожежно-рятувальної та аварійно-рятувальної техніки. Слід відмітити, що до таких критеріїв не входять збитки і ранги небезпечних подій (викликів).

Для удосконалення системи оцінювання дій необхідне напрацювання оптимально ефективних рішень під час ліквідації НП різного характеру, їх узагальнення та поширення отриманого досвіду серед інших підрозділів ОРС ЦЗ.

Порядок оцінювання дій, у першу чергу, має визначити мету, критерії, перелік питань, що вивчаються під час проведення оцінювання дій, послідовність складання звітної документації. Принципову схему порядку оцінювання дій наведено на рисунку 1.

Рисунок 1 – Принципова схема порядку оцінювання дій

Таким чином оцінювання дій має розпочинатись зі збору інформації. Це є найбільш відповідальний етап оцінювання дій, оскільки від його повноти, якості залежить правильність формування пропозицій щодо

підвищення рівня організації та проведення оперативних дій та покращення оперативно-тактичної підготовки особового складу. Збір інформації доцільно організовувати за двома напрямками:

– дані про умови й обставини розвитку НП (хронологічні дані розвитку й поширення НП та перелік умов і характер їх впливу на розвиток НП); така інформація готується в довільній формі у вигляді письмового тексту;

– інформація про дії підрозділів ОРС ЦЗ – викладається у вигляді таблиці, де дії підрозділів описуються у прив'язці до відповідного етапу розвитку НП.

Збір інформації проводить керівник робіт з ліквідації НП (КР), КГП, оскільки ця особа найбільш володіє такою інформацією.

Для поєднання даних про умови та обставини розвитку НП із інформацією про дії підрозділів ОРС ЦЗ і встановлення відповідних часових етапів проводиться узагальнення отриманих даних та інформації. Цей етап доцільно проводити комісією, яка створюється для Оцінювання дій на основі інформації

поданої від КР. Комісія може перевірити вірогідність інформації, підготовленої КР. За результатами етапу узагальнення отриманих даних та інформації, комісія для кожного часового етапу розвитку НП складає план-схему щодо відповідності наданих даних щодо розвитку НП та дій підрозділів.

На основі узагальнення отриманих даних та інформації комісія встановлює наслідки й причини, що на них вплинули, у вигляді письмової інформації, що готується у довільній формі.

Завершальним етапом процедури оцінювання дій є підготовка висновків та пропозицій. За результатами оцінювання дій готується звіт.

Орієнтовний перелік питань кожного етапу оцінювання дій, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Орієнтовний перелік питань для відповідного етапу оцінювання дій

№ п/п	Етап Оцінювання дій	Орієнтовний перелік питань
1		Збір інформації
1.1	Дані про умови та обставини розвитку НП	– дата, час, місце виникнення НП; – характер і масштаб НП, небезпечні чинники та їх параметри; – особливості й шляхи поширення НП; її небезпечні чинники; – кількість людей, що опинилася в зоні ураження, постраждалих, загиблих; – характеристика місцевості, населеного пункту, об'єкту, де виникла НП; – метеорологічні умови, природні явища.
1.2	Інформація про дії аварійно-рятувальних формувань	– час виклику, дії диспетчера, збору, виїзду за сигналом "тривога", слідування і прибуття, проведення розвідки тощо; – кількість, вид сил і засобів (СіЗ) та послідовність їх залучення; – хронологічні дані про оперативне розгортання СіЗ, послідовність дій; – дані про організаційну діяльність першого й наступних КР; – безперервність проведення розвідки та спостереження за обстановкою; – послідовність дій керівників спеціальних робіт, оперативних дільниць; – відомості про виконання завдань особовим складом; – інформація про спрацювання спеціалізованих служб.
2	Узагальнення отриманих даних та інформації	– осередок НП; – обставини, що вплинули на вибір вирішального напрямку введення СіЗ; – розташування СіЗ, залучення інших служб, місця зберігання резерву; – розташування тіл загиблих та місця, де були отримані травми (у тому числі особовим складом ОРС ЦЗ).
3	Встановлення наслідків НП та причин, що вплинули на них	– дані про наслідки НП, у тому числі, пов'язані з процесом її ліквідації; – оцінка дій першого й наступних КР, інших керівників; – оцінка дій щодо проведення розвідки; – оцінка виконання завдань особовим складом; – оцінка правильності вибору й ефективності використання основної та спеціальної техніки і спорядження, вогнегасних речовин, ланок ГДЗС; – рівень оснащення підрозділів технікою, спорядженням, засобами індивідуального захисту шкіри, органів дихання та зору; відповідність характеристик та можливостей щодо їх використання; – стан пожежно-рятувальної та аварійно-рятувальної техніки, оснащення, що залучалися до ліквідації НП; – оцінка дотримання вимог безпеки праці; – оцінка системи реагування щодо управління СіЗ та взаємодії з іншими службами, задіяними до ліквідації НП; – оцінка інших дій, що призвели до негативних наслідків.

4	Висновки та рекомендації комісії	– опис основних помилок та недоліків під час керівництва СіЗ; – перелік позитивних моментів; – пропозиції щодо: * запобігання подібним негативним моментам; * внесення змін в нормативні документи; * переліку підрозділів, яким доцільно довести до відома звіт; * постановки нових науково-дослідних робіт.
---	----------------------------------	---

Звіт про оцінювання дій розглядається в підрозділах ОРС ЦЗ, перелік яких визначає керівник гарнізону під час його затвердження.

Критеріями, за якими необхідно проводити оцінювання дій, є:

- поширення небезпечних чинників НП, що спричинило залучення додаткових СіЗ поза попередньо встановленого розрахунку або здійсненого під час локалізації та/або ліквідації НП;

- загибель, травмування, отруєння, зараження, опромінення персоналу ДСНС;

- загибель, травмування людей унаслідок дій та/або бездіяльності підрозділів ОРС ЦЗ;

- втрата та/або пошкодження, пожежних машин, аварійно-рятувальної техніки підрозділів ОРС ЦЗ.

Оцінювання дій також може бути проведено з ініціативи КР, КГП або на вимогу їх керівників.

За результатами проведених досліджень підготовлено проект Рекомендацій про порядок оцінювання дій аварійно-рятувальних формувань ОРС ЦЗ під час реагування на небезпечні події, який реалізує вимоги Кодексу цивільного захисту України [12] та Положення про організацію службової підготовки осіб

рядового і начальницького складу служби цивільного захисту [13]. Рекомендації визначають мету, критерії, перелік питань, що вивчаються при проведенні оцінювання дій аварійно-рятувальних формувань ОРС ЦЗ під час реагування на небезпечні події, послідовність складання Звіту про оцінювання дій та призначений для використання посадовими особами ОРС ЦЗ.

Реалізація запропонованих Рекомендацій має надати такий результат:

- підвищити рівень організації і проведення оперативних дій під час ліквідації НП;

- удосконалити якість управління підрозділами ОРС ЦЗ та мінімізувати наслідки небезпечних подій;

- покращити оперативно-тактичну підготовку особового складу;

- усунути умови для приховування некомпетентності керівного складу щодо реагування на НП;

- знизити навантаження на підрозділи ОРС ЦЗ під час підготовки звітних документів щодо реагування на НП;

- поліпшити роботу щодо постановки нових прикладних науково-дослідних робіт.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Наказ МНС України від 13.03.2012 № 575 "Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту".
2. Наказ МНС України від 07.05.2007 р. № 312 "Правила безпеки праці в органах і підрозділах МНС України".
3. Рішення Європейського парламенту та Ради від 17 грудня 2013 року №1313/2013/EU про Механізм цивільного захисту Союзу. //Офіційний вісник Європейського співтовариства. — 20. 12. 2013. — L 347/924.
4. Директива 2012/18/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 4 липня 2012 р. про контроль значних аварій, пов'язаних з небезпечними речовинами, що вносить зміни та скасовує Директиву Ради 96/82/ЄС (Офіційний вісник ЄС, L 197, 24 липня 2012 р., с. 1-37).
5. Положення про забезпечення протипожежного та цивільного захисту населення, затверджена Міністерством оборони 15 грудня 2014 року, Варшава, С. 122 (INSTRUKCJA O OCHRONIE PRZECIWOŻAROWEJ W RESORCIE OBRONY NARODOWEJ).
6. НАПБ 04.012-2002 "Вказівка з вивчення та аналізу пожеж». Наказ ГУ ДПО МВС України" від 25.03.2002 № 12/2/1090. – 26 с.
7. Наказ МНС України від 05.07.2007 № 685 "Про затвердження методичних рекомендацій органів управління в надзвичайних ситуацій".
8. Звіт про науково-дослідну роботу "Провести дослідження та розробити проект інструкції з аналізу та розгляду пожеж та надзвичайних ситуацій". [Текст]: Звіт про НДР (остаточний) /УкрНДЦЗ; кер. Ніжник В.В., виконавці Тесленко О.М., Цимбалістий С.З., Жихарев О.П.; К. 2017. – 425 с. - № РК 0116U006840.
9. Аналітичний огляд про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2016 році [Електронний ресурс] : Web-сайт УкрНДЦЗ. – Електрон. дан. і прогр. – К. : УкрНДЦЗ, 2017. – Режим доступу: <http://undiczs.dsns.gov.ua/ua/Analitichniy-oglyad-stanu-tehnogennoyi-ta-prirodnoyi-bezpeki-v-Ukrayini.html>.
10. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 році [Електронний ресурс] : Web-сайт УкрНДЦЗ. – Електрон. дан. і прогр. – К. : УкрНДЦЗ, 2015. – Режим доступу:

- http://www.undicz.mns.gov.ua/files/2015/5/18/Vid_organizaciyi_vykonavcu.pdf.
11. О.М. Тесленко, О.Г. Доценко, О.В. Савченко, О.В. Вересенко, А.С. Борисова Досвід оцінювання дій підрозділів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час реагування на небезпечні події /Надзвичайна ситуація. Безпека та захист/ Науковий вісник ЧПБ НУЦЗУ/№1/2017.
 12. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI (Офіційний вісник України від 30.11.2012 – 2012 р., № 89, стор. 9, стаття 3589, код акту 64336/2012).
 13. Наказ МВС України від 20.02.2015 № 189 "Про затвердження Положення про організацію службової підготовки осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту".

DETERMINATION OF THE PROCEDURE OF ACTIONS ASSESSMENT OF UNITS OF OPERATIONAL AND RESCUE CIVIL PROTECTION SERVICE DURING DANGEROUS EVENTS RESPONSE

O.Borys, Cand. of Sc. (Eng.), V.Nizhnyk, Cand. of Sc. (Eng.), Senior Fellow, O.Zhykhariev, O.Krykun

The Ukrainian Civil Protection Research Institute, Ukraine

KEYWORDS

actions assessment, actions analysis, unit actions, fire-rescue unit, emergency situation, dangerous events, fire.

ANNOTATION

The imperfection of the existing system for the study and analysis of fires and emergency situations is proved. New approaches and assessment procedure of actions of units of operational and rescue civil protection service during dangerous events response are proposed. Its structure and criteria for establishing the need for such assessment are determined.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОРЯДКА ОЦЕНКИ ДЕЙСТВИЙ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОПЕРАТИВНО-СПАСАТЕЛЬНОЙ СЛУЖБЫ ГРАЖДАНСКОЙ ЗАЩИТЫ ВО ВРЕМЯ РЕАГИРОВАНИЯ НА ОПАСНЫЕ СОБЫТИЯ

А.П.Борис, канд. техн. наук, В.В.Нижник, канд. техн. наук, ст. научн. сотр., А.П.Жихарев, А.Н.Крикун

Украинский научно-исследовательский институт гражданской защиты, Украина

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

оценка действий, анализ действий, действия подразделений, пожарно-спасательное подразделение, чрезвычайная ситуация, опасное событие, пожар.

АННОТАЦИЯ

Доказано несовершенство существующей системы изучения и анализа пожаров и ЧС. Предложены новые подходы и порядок Оценки действий подразделений ОСС ГЗ при реагировании на ОС. Определена его структура и критерии, по которым устанавливается необходимость проведения такой оценки.